

แนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นผู้หญิงภายหลังปล่อย¹ ทั้งที่มีเงื่อนไขและไม่มีเงื่อนไข

โดย นายสมชาติ เอี่ยมอนุพงษ์
ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ด้านการแก้ไขฟื้นฟูและกิจกรรมชุมชน
กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม
18 กรกฎาคม 48

บทนำ

สวัสดิการรับท่านผู้มีเกียรติที่เคารพท่านที่เคารพในห้องนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพื่อนข้าราชการเช่นเดียวกับผม และท่านที่เคารพส่วนหนึ่งเป็นภาคเอกชนที่มาจากทุกภาคส่วนของประเทศ ผมต้องขอขอบคุณชมเชยท่านที่เคารพที่มาจากภาคเอกชนที่ท่านต้องเสียเวลาอันมีค่าของท่านเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะเช่นนี้นับว่าเป็นบุคคลที่นายกองอย่างยิ่ง เพราะท่านทุ่มเททำงานเพื่อชุมชนของท่าน ท่านเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ และท่านมาร่วมสมัครด้วยความตั้งใจที่ท่านไม่มีเงินเดือนจากรัฐ ไม่มีผู้ใดที่จะบังคับท่านให้เข้าร่วมการสมัครได้ท่านจึงเป็นผู้มีจิตใจที่ประเสริฐ โดยแท้ผมต้องขอกราบคารวะท่านที่เคารพด้วยความเคารพจากใจอย่างสุดซึ้ง

การสมัครในวันนี้ต้องการให้บรรลุวัตถุประสงค์สองข้อ **ข้อแรก** ต้องการความช่วยเหลือจากท่านที่เคารพเพื่อร่วมกันออกแบบกำหนดแนวทางว่า “เราจะให้การช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้หญิงที่ปล่อยออกมาจากเรือนจำทั้งที่มีเงื่อนไขและไม่มีเงื่อนไขได้อย่างไร” และ **ข้อที่สอง** ออกแบบ “การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนเพื่อให้การช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้หญิงที่ปล่อยออกมาจากเรือนจำทั้งที่มีเงื่อนไขและไม่มีเงื่อนไข ว่ารูปแบบการทำงานร่วมกันที่น่าจะมีประสิทธิภาพที่สุดนั้นควรมีลักษณะอย่างไร”

ท่านที่เคารพได้รับฟังจากดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมคุลย์ ถึงทฤษฎีและแนวทางการทำงานในกระบวนการสังคมสงเคราะห์และสภาพปัญหาและความต้องการของผู้กระทำผิดที่ได้รับการปล่อยจากเรือนจำ ท่านได้เห็นภาพที่ผู้หญิงจันทน์ สันตะบุตรได้เล่าถึงความเป็นอยู่ของหญิงที่กระทำผิดในเรือนจำที่เธอต้องเอาเรือนร่างบังลูกน้อยไม่ให้เพื่อนนักโทษต้องกลังมาทับลูกของเธอในเวลากลางคืน ท่านได้เรียนรู้เข้าใจในกระบวนการต่างๆถึงการปฏิบัติต่อนักโทษในเรือนจำโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมการก่อนปล่อยสู่ชุมชนที่คุณบุษบาผู้แทนกรมราชทัณฑ์ได้นำเสนอไปแล้ว

ท่านที่เคารพครับ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2544 ให้กรมคุมประพฤติเป็นผู้รับผิดชอบหลักในกระบวนการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดภายหลังปล่อย (After Care) ทั้งหมดไม่

¹ เอกสารประกอบการอภิปรายประเด็น “การพัฒนางานสวัสดิการสังคมสำหรับผู้พ้นโทษเน้นเฉพาะสตรี: การดูแลผู้พ้นโทษทั้งที่อยู่และไม่อยู่ในเงื่อนไขการคุมความประพฤติ” จัดโดยสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กและเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ ระหว่างวันที่ 18-19 กรกฎาคม 2548 ณ โรงแรมปริ้นซ์พาเลซ กรุงเทพฯ

ว่าผู้กระทำผิดนั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะผู้กระทำผิดนั้นจะปล่อยออกมาจากช่องทางใดๆของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และไม่ว่าจะมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขกำกับก็ตาม และเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดทำแนวทางในการให้การช่วยเหลือสงเคราะห์และการออกแบบกลไกการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนในการช่วยเหลือสงเคราะห์หญิงที่กระทำผิดที่ปล่อยออกมาจากเรือนจำทั้งมีและไม่มีเงื่อนไข ผมใคร่ขอนำเสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือสงเคราะห์หญิงที่กระทำผิดที่ปล่อยออกมาจากเรือนจำทั้งมีและไม่มีเงื่อนไขต่อท่านที่เคารพใน 5 ประเด็น **ประเด็นแรก** ภาพการทำงานของกรมคุมประพฤติพอสังเขป **ประเด็นที่สอง** หญิงที่กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนั้นมีขนาดและลักษณะเป็นอย่างไร **ประเด็นที่สาม** ทำไมผู้หญิงจึงกระทำผิด **ประเด็นที่สี่** กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปฏิบัติต่อหญิงที่กระทำผิดอย่างไร และ **ประเด็นที่ห้า** แนวทาง และ กลไกเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการช่วยเหลือสงเคราะห์หญิงที่กระทำผิดควรเป็นอย่างไร

ทั้งนี้ผมจะใช้ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยภายในประเทศควบคู่กับการศึกษาค้นคว้าจากต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา โดยผมจะชักชวนท่านที่เคารพให้มองในลักษณะเช่นเดียวกับการที่นกกมองจากข้างบนลงสู่ข้างล่างเพื่อนำพาท่านที่เคารพให้เห็นภาพกระบวนการช่วยเหลือสงเคราะห์ทั้งกระบวนการตั้งแต่จะเริ่มปักธงที่จุดใดในพิมพ์เขียวเป็นจุดแรก และต่อๆไปที่จุดใดบ้างในพิมพ์เขียวเพื่อให้เห็นแนวทางและกลไกการช่วยเหลือสงเคราะห์ทั้งกระบวนการ จุดที่จะปักธงอาจมีบางจุดที่สามารถบรรลุได้ในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว หรือบางจุดอาจไม่สามารถบรรลุได้เลยในยุคนี้แต่เราก็จำเป็นต้องปักธงและพูดถึงไว้และต้องให้แนวทางไว้เผื่ออนาคต

ลักษณะงานของกรมคุมประพฤติ

กรมคุมประพฤติเป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยแรกเริ่มทีเดียวประเทศไทยนำเอาวิธีการคุมประพฤติมาใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนก่อนและนำมาใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ใช้เฉพาะกับผู้กระทำผิดที่ศาลสั่งให้สืบเสาะและพินิจเพื่อประกอบดุลพินิจในการพิพากษาของศาล และการควบคุมและสอดส่องส่งผู้กระทำผิดตามที่ศาลสั่งและผู้กระทำผิดในความดูแลของระบบคุมประพฤติผู้ใหญ่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2544 ให้กรมคุมประพฤติเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการคุมความประพฤติผู้กระทำผิดทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ไม่ว่าผู้กระทำผิดนั้นจะมาจากช่องทางใดๆของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเช่นจากคำสั่งศาลตามมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จากการพัก/ลดโทษโดยคณะกรรมการพักโทษ จากสถานพินิจ จากระบบบังคับรักษาโดยคณะอนุกรรมการตาม พ.ร.บ.ฟื้นฟูสมรรถภาพยาเสพติดแบบบังคับพ.ศ. 2545 การจัดให้ผู้กระทำผิดทำงานสาธารณะแทนค่าปรับรวมทั้งผู้กระทำผิดจากระบบชะลอฟ้องที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ และ**กระบวนการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดภายหลังปล่อย**

ทั้งหมดไม่ว่าผู้กระทำผิดนั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะปล่อยออกมาจากช่องทางใดๆของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และไม่ว่าจะมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขกำกับกับคงได้เกริ่นไว้ในตอนต้นวิธีการคุมประพฤติเป็นวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนที่ปราศจากรั้วกำแพง (Without Walls) เป็นการควบคุมพฤติกรรมของผู้กระทำผิดในชุมชนโดยใช้ “เงื่อนไข” อันได้แก่เงื่อนไขของศาล ของคณะกรรมการพักโทษ ของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และ เงื่อนไขของพนักงานอัยการในชั้นชะลอฟ้อง

ในปีพ.ศ. 2547 กรมคุมประพฤติต้องจัดการกับปริมาณงานในกระบวนการคุมประพฤติทั้งสิ้นจำนวน 360,462 คดี² โดยผู้กระทำผิดจะได้รับการประเมินและคัดกรองเพื่อจัดเข้าสู่ระดับการควบคุมและระดับการแก้ไขฟื้นฟูซึ่งจำแนกได้ 3 กลุ่มคือกลุ่มเสี่ยงสูง/มีสภาพปัญหาและความต้องการสูง กลุ่มเสี่ยงปานกลาง/มีสภาพปัญหาและความต้องการในระดับปานกลาง และกลุ่มเสี่ยงต่ำ/มีสภาพปัญหาและความต้องการในระดับต่ำ ซึ่งตามหลักสากลพนักงานคุมประพฤติ 1 คนจะได้รับการมอบหมายคดีตามความเสี่ยงและความจำเป็นเพื่อควบคุมดูแลผู้กระทำผิดในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยในกลุ่มเสี่ยงสูงหรือกลุ่มที่มีความต้องการสูงจำนวนไม่เกิน 25-30 คน ในกลุ่มเสี่ยงปานกลางไม่เกิน 50 คน และกลุ่มเสี่ยงต่ำไม่เกิน 100-150 คน

ท่านที่เคารพอาจสงสัยว่าแล้วกรมคุมประพฤตินี้อัตรากำลังพนักงานคุมประพฤติอยู่เท่าใดก็ขอกราบเรียนท่านที่เคารพว่าปัจจุบันกรมคุมประพฤติมีพนักงานคุมประพฤติที่เป็นข้าราชการเพียง 800 คนเศษ และพนักงานคุมประพฤติที่เป็นพนักงานราชการและเป็นลูกจ้างชั่วคราวรวมกันอีกประมาณ 1,200 คนรวมอัตรากำลังพนักงานคุมประพฤติทั้งสิ้น 2,000 คน การที่จะมอบหมายคดีตามลักษณะความเสี่ยงและความจำเป็นดังกล่าวไม่อาจจะทำได้เนื่องจากข้อจำกัดด้านอัตรากำลังพนักงานคุมประพฤติจึงต้องรับคดีทั้งสามประเภทดังกล่าวนั้นคละกันไป และที่เป็นปัญหายุ่ยากอีกประการหนึ่งคือในแต่ละจังหวัดจะมีสำนักงานคุมประพฤติอยู่เพียงสำนักงานเดียวซึ่งตั้งอยู่ในตัวอำเภอเมืองของจังหวัดนั้นๆ ตรงกันข้ามกับผู้กระทำผิดที่มีอยู่กระจัดกระจายอยู่ในทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล และทุกอำเภอของแต่ละจังหวัด และด้วยอัตรากำลังพนักงานคุมประพฤติเพียงเล็กน้อยอย่างนั้นมิหนำซ้ำยังต้องถูกกระจายกันออกไปรับผิดชอบพื้นที่ในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศเช่นนี้กรมคุมประพฤติจะบังคับเงื่อนไขเพื่อการคุมความประพฤติอย่างไร (เช่นหากเมื่อมีการฝ่าฝืนเงื่อนไข) ให้ได้อย่างรวดเร็ว นั่นคือความยากลำบากแสนสาหัสของกรมคุมประพฤติในปัจจุบัน

² รายงานสถิติคดีประจำปี 2547 กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

- คดีสอดส่อง(ผู้กระทำผิดจาก ม. 56,พัก/ลด, และเด็ก, ทั้งที่เข้ามาใหม่และคดีค้างที่ยังไม่พ้นเงื่อนไข)= 232,873 คดี
- คดีสืบเสาะ ตามม. 56 ,พักโทษและลดวันต้องโทษ =85,568 คดี
- คดีตามพรบ.ยาเสพติด 45 ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ฯ =22,465 คดี <http://www.probation.go.th/knowledge/index.php>
- คดีตามพรบ.ยาเสพติด 45 ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ = 19,556 คดี <http://www.probation.go.th/knowledge/index.php>

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชุมชนเมืองกรุงเทพมหานครซึ่งงานคุมประพฤติแต่เดิมที่ถือกำเนิดมาเพื่อให้บริการศาลจึงมีสำนักงานเกาะติดอยู่กับศาลจำนวนเพียง 10 สำนักงานเท่านั้นสำนักงานคุมประพฤติส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ใกล้กันเนื่องจากเกาะติดกับศาลซึ่งมีที่ตั้งใกล้กันเช่นศาลอาญารัชดา ใกล้กับศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลอาญากรุงเทพใต้ใกล้ศาลแขวงดุสิต ศาลอาญาธนบุรีติดกับศาลแขวงธนบุรี เป็นต้น ด้วยลักษณะของที่ตั้งของสำนักงานคุมประพฤติในพื้นที่กรุงเทพมหานครเช่นนี้ กรมคุมประพฤติจึงไม่สามารถบริหารจัดการผู้กระทำผิดในพื้นที่ของกรุงเทพฯ เพื่อให้การควบคุมและสอดส่องผู้กระทำผิดในพื้นที่ต่างๆ จำนวน 50 เขต ได้ตามความเป็นจริง ท่านที่เคารพครับยิ่งไปกว่านั้นในปัจจุบันพื้นที่ในเขตกรุงเทพมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ทั้ง 10 สำนักงานจำนวนเพียง 170 คนเท่านั้น ในขณะที่จะต้องจัดการกับปริมาณงานในกระบวนการคุมประพฤติทั้งสิ้นจำนวน 65,371 คดี³ ซึ่งผู้กระทำผิดอยู่กระจัดกระจายอยู่ในอาณาเขตการปกครองของกทม. ทั้ง 50 เขต ที่มีชุมชนทั้งสิ้น 1,781 ชุมชน โดยเป็นชุมชนแออัด⁴ ถึง 817 ชุมชน ซึ่งจะให้เจ้าหน้าที่ไปประจำทุกชุมชนชุมชนเพียง 1 คนก็ไม่มีทางเป็นไปได้ มิหนำซ้ำการจราจรที่ติดขัดอย่างสาหัส หากมองเปรียบเทียบกับนครลอนดอนที่มี พื้นที่ใกล้เคียงกับกรุงเทพธนบุรี มีพลเมืองใกล้เคียงกัน และมีผู้กระทำผิดในเขตรับผิดชอบก็ใกล้เคียงกันด้วย⁵ แต่มหานครลอนดอนใช้อัตรากำลังเจ้าหน้าที่จำนวนเกือบ 3,000 คนให้บริการ คุมประพฤติ ทั่วนครลอนดอน โดยมีที่ทำการคุมประพฤติในลอนดอนจำนวนมากกว่า 100 อาคารทั่วมหานครลอนดอนซึ่งมากกว่าพนักงานคุมประพฤติของประเทศไทยทั้งประเทศทีเดียว ทั้งๆที่ประเทศอังกฤษเองก็มีพื้นที่เล็กกว่าประเทศไทย

สาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จำนวนพนักงานคุมประพฤติของประเทศไทยมีจำนวนน้อยเช่นนี้อาจเป็นเพราะระบบยุติธรรมทางอาญาของไทยที่ขาดเอกภาพ แบ่งอำนาจระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วยกันอย่างเด็ดขาด โดยแต่ละหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่างมีกฎหมายของตนเองหน่วยละฉบับสองฉบับเพื่อถือปฏิบัติ แต่กลับไม่มี

³ สถิติคดีของสำนักงานคุมประพฤติกรุงเทพ/ธนบุรีปี 2547

- คดีสอดส่อง(ผู้กระทำผิดจาก ม. 56, พัก/ลด, และเด็ก, ทั้งที่เข้ามาใหม่และคดีค้างที่ยังไม่พ้นเงื่อนไข)= 45,027 คดี
- สืบเสาะ (ม. 56 ,พัก/ลด)=9,169 คดี
- พรบ.ยาเสพติด 45 ตรวจพิสูจน์=6,052 คดี
- พรบ.ยาเสพติด 45 พิสูจน์= 5,123 คดี <http://www.probation.go.th/knowledge/index.php>

⁴ <http://203.155.220.217/docd/feedback.asp>

⁵ London Probation Board Annual Report 2003-2004 pp.8

- deals with over 60 000 offenders each year,
- has a caseload in excess of 35 000 at any one time,
- prepared 29 500 reports for Courts
- employs almost 3 000 staff with a full-time equivalent of 2 424 posts.
- working from over 100 buildings and
- spent around £115 million in 2003-2004.

กฎหมายกลางที่จะถือปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะยึดเอาหน่วยงานต่างๆในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเข้าไว้ด้วยกันซึ่งพอที่จะเรียกได้ว่าเป็นระบบหรือกระบวนการได้การแยกกันอย่างเด็ดขาดก็เท่ากับเป็นการสร้างอาณาจักรหน่วยงานใดเมื่อสามารถสร้างอาณาจักรของตนได้อย่างมั่นคงก็จะใช้ความมั่นคงนั้นเป็นเครื่องมือในการต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรในระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วยกันทำให้ระบบยุติธรรมทางอาญาพิกลพิการ โดยบางหน่วยงานในกระบวนการเดียวกันมีขนาดอัตรากำลัง⁶ และทรัพยากรไม่สอดคล้อง กับลักษณะงานที่ต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเช่นกัน ส่งผลให้อัตรากำลังของพนักงานคุมประพฤติของกรมคุมประพฤติซึ่งเป็นหน่วยงานตั้งขึ้นใหม่ที่ต้องปฏิบัติงานในพื้นที่ (Field Services) ในภาคสนามเป็นหลัก แต่กลับมีอัตราล่งที่น้อยกว่าจำนวนผู้พิพากษาซึ่งมีมากกว่า 3,600 นาย และพนักงานอัยการที่มีจำนวน 2,355 นาย⁷ ทั้งๆที่ลักษณะงานส่วนใหญ่ของหน่วยงานทั้งสองเป็นงานประจำสำนักงาน (Office Based) จึงไม่ต้องออกไปปฏิบัติในภาคสนาม เช่นพนักงานคุมประพฤติ

“การปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจเป็นจุดหนึ่งซึ่งท่านที่เคารพในการสัมมนาครั้งนี้ อาจต้องปักธงลงไปว่า รัฐจักต้องจัดให้มีอัตรากำลังพนักงานคุมประพฤติอย่างพอเพียงกับสัดส่วนและลักษณะของผู้กระทำผิดและให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ของประเทศ”

ท่านที่เคารพอาจจะเคยเห็นภาพการปล่อยผู้กระทำผิดออกจากเรือนจำแต่ละครั้งมีจำนวนมากเป็นเรือนหมื่นๆคนผู้กระทำผิดเหล่านั้นต่างมีสภาพปัญหาและความเสี่ยงมากน้อยแตกต่างกัน ดังที่ท่านดร.กิติพัฒน์ได้บอกกับพวกเราว่าผู้กระทำผิดเหล่านั้นมีปัญหาที่สำคัญๆห้าประการได้แก่ ปัญหาด้านที่อยู่เฉพาะหน้า ปัญหาการประกอบอาชีพ ปัญหาการศึกษา ปัญหาสุขภาพ และปัญหาการยอมรับจากสังคม ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้กระทำผิดเหล่านั้นหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกได้ แม้เรือนจำจะมีการเตรียมการก่อนปล่อยมีการเตรียมชุมชน มีทุกภาคส่วนเข้าไปร่วมในการเตรียมการแต่การเตรียมการก่อนปล่อยในสภาพความเป็นจริงนั้นกระบวนการเตรียมการก่อนปล่อยยังมีลักษณะที่ขาดการบูรณาการอย่างต่อเนื่องและแนบแน่นที่มีความสมบูรณ์กล่าวคือยังมีลักษณะที่ผู้กระทำผิดออกมาจากเรือนจำเป็นท่อนๆแล้วเข้ามาสู่ระบบคุมประพฤติทันที

⁶ UK Criminal Justice Workforces (Sept 2001) “Justice for All” pp.8
<http://www.cjsonline.gov.uk/downloads/application/pdf>

- Police Officers 127,000 Civilian Support Staff (Police) 57,000
- Prison Service Staff 44,000
- Probation Service Staff 15,000
- Judges and Court Service Staff (inc. 2,100 Judges) 3,800
- Magistrates’ Court Committee Support Staff 9,800
- Crown Prosecutors and Case Workers 6,500

⁷ <http://www.ago.go.th/html/office.html>

ประเทศที่ประสบความสำเร็จในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำเช่นอังกฤษ⁸ ญี่ปุ่น⁹ และสหรัฐอเมริกา¹⁰ ต่างก็มีกระบวนการก่อนปล่อยที่มีประสิทธิภาพโดยการให้พนักงานคุมประพฤติ ฟื้นฟูส่วนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และ/หรือ ชุมชนในรูปอาสาสมัครเข้าไปทำการเตรียมความพร้อมให้กับผู้กระทำผิดเป็นรายๆ ในระยะเวลา 6 เดือน ถึง 1 ปี ก่อนปล่อย เป็นการให้บริการทั้ง Through Care และ After Care ไปพร้อมๆกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และทำแผนการปล่อย ระหว่างผู้กระทำผิดเป็นรายคนกับพนักงานคุมประพฤติ และ/หรือ กับอาสาสมัครที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลผู้กระทำผิดรายนั้นๆเมื่อจะออกมาสู่ชุมชนพนักงานคุมประพฤติ/อาสาสมัครมีหน้าที่เตรียมครอบครัวและชุมชนให้พร้อมก่อนปล่อย และจะเป็นเพื่อนกับผู้กระทำผิดเมื่ออยู่ในชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ในการหาที่อยู่อาศัย การเดินทางกลับภูมิลำเนา และปัญหาในระยะยาว เช่นในการหางาน การฝึกงาน การบำบัดรักษายาเสพติด การศึกษาต่อรวมทั้งการติดต่อเพื่อขอรับบริการต่างๆในชุมชนเป็นต้น

“กระบวนการตรงนี้ได้ขยายไปในระบบการปล่อยผู้กระทำผิดสู่ชุมชนของบ้านเรา การปล่อยผู้กระทำผิดออกมาจำนวนมากๆพร้อมๆกันนั้นพนักงานคุมประพฤติจะเตรียมการปล่อยร่วมกับเรือนจำได้อย่างไรตรงนี้ท่านที่เคารพอาจป้กรงให้เป็นจุดหนึ่งของข้อเสนอของท่านที่เคารพ ในการพัฒนากระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเพื่อให้การช่วยเหลือและสงเคราะห์หญิงที่กระทำผิดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด”

ทำอย่างไรจะให้เกิดกระบวนการเตรียมการก่อนปล่อยอย่างเป็นระบบและสามารถเตรียมการได้ล่วงหน้าตรงนี้ต้องขอยกตัวอย่างประเทศอังกฤษที่พัฒนาระบบการปล่อยไว้ล่วงหน้า เช่นผู้ต้องโทษ 1 ปีลงมากฎหมาย¹¹ กำหนดว่าเมื่อต้องโทษครั้งหนึ่งจะต้องปล่อยทันทีแบบอัตโนมัติ โดยไม่ต้องมีเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ หรือผู้ที่ต้องโทษกว่า 1 ปีแต่ไม่เกิน 4 ปี เมื่อต้องโทษถึงกึ่งหนึ่งก็ต้องได้รับการปล่อยอัตโนมัติทันทีและอยู่ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ หรือที่ต้องรับโทษเกิน 4 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปีเมื่อต้องโทษ 2 ใน 3 ก็จะได้รับสิทธิเช่นเดียวกัน เช่นนี้ทำให้การจัดเตรียมกระบวนการก่อนปล่อยสามารถทราบและวางแผนได้ล่วงหน้าทำให้สามารถลดการป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้

สำหรับผู้กระทำผิดที่จะได้รับการช่วยเหลือและการสงเคราะห์ภายหลังปล่อยในบ้านเรานั้น มีทั้งที่มีเงื่อนไขกำกับเพื่อคุมความประพฤติและไม่มีเงื่อนไข ในกรณีที่มีเงื่อนไขกำกับผู้กระทำผิดเหล่านั้นจะถือเอกสารกำกับเงื่อนไขไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติตามพื้นที่ต่างๆทั่ว

⁸ Probation Circular 49

⁹ Community Involvement in the Japanese Criminal Justice System Specially Focusing upon the Volunteer Probation Officer (VPO) System in the Community-Based Treatment of Offenders. By Mr. Kei SOMEDA, Professor, UNAFEI

¹⁰ <http://www.ncjrs.org/pdffiles1/nij/grants/196464.pdf> “From Prison Safety to Public Safety: Innovations in Offender Reentry”

¹¹ UK Criminal Justice Act 2003

ประเทศสุดแต่ว่ามีภูมิลาเนาอยู่ที่ใด ในกรณีที่ไม่มีเงื่อนไขนี้ก็เป็นเรื่องยุ่งยากที่จะให้การช่วยเหลือ สงเคราะห์ภายหลังปล่อยเพราะหากผู้กระทำผิดไม่ไปร้องขอความช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติ ก็ จะไม่สามารถให้การช่วยเหลือได้เลย *และหากท่านที่เคารพเห็นว่าวิธีการเช่นประเทศอังกฤษน่าจะ นำมาใช้ในบ้านเราท่านที่เคารพอาจปักธงลงไปในพื้นที่เขียวที่ท่านที่เคารพจะร่วมกันจัดทำขึ้นดังที่ ผมได้เกริ่นในตอนต้นซึ่งที่ปักไว้มีทั้งที่ประสบความสำเร็จได้ และอาจไม่มีทางสำเร็จเลยเนื่องจาก ระบบยุติธรรมทางอาญาของบ้านเราที่ยังเป็นท่อนๆเช่นนี้แต่เราก็ต้องปักธงลงไปเพื่ออนาคตของ ประเทศ*

ปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งในการบริหารการให้บริการคุมประพฤตินั้นคือการให้การ สงเคราะห์ผู้กระทำผิดหลังปล่อยของบ้านเราเป็นการบริหารจัดการภายใต้ผู้อำนวยการสำนักงาน ใน จังหวัดนั้นๆเพียงผู้เดียวซึ่งผู้บริหารบางคนอาจเพิ่งเป็นผู้บริหารใหม่ๆประสบการณ์ยังน้อยแต่เรา กลับฝากปัญหาการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่ทุกภาคส่วนยอมรับว่าเป็นปัญหาซับซ้อนหลากหลาย แตกต่างกันที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง การจัดรูปแบบการ บริหารงานคุมประพฤติเช่นของประเทศเรานี้ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ เป็นคำถามที่ชวนท่าน ทั้งหลายหาคำตอบร่วมกัน

หากเราตรวจสอบการบริหารการคุมประพฤติและการปล่อยผู้กระทำผิดคืนสู่ชุมชนของ ประเทศที่สามารถลดการกระทำผิดลงได้เช่นประเทศที่ใกล้ๆบ้านเราที่ญี่ปุ่นที่มีคณะกรรมการพักโทษ ระดับภาค (8 ภาค) หรือ “Regional Parole Board”¹² ทำหน้าที่เป็นองค์กรบริหารงานคุมประพฤติ และการพักโทษของประเทศโดมมีหัวหน้าสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเป็นกรรมการและเลขา ประเทศในซีกโลกตะวันตกเช่นอังกฤษก็มีคณะกรรมการคุมประพฤติจังหวัด¹³ ทำหน้าที่บริหารงาน คุมประพฤติและการพักโทษทั้งระบบ โดยมีผู้อำนวยการสำนักงานเป็นกรรมการและเลขา ทั้ง ประเทศญี่ปุ่นและอังกฤษมีความคล้ายคลึงกับประเทศไทยที่งานคุมประพฤติเป็นเอกภาพมีการ บริหารจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีรูปแบบ คณะกรรมการเช่นเดียวกับสองประเทศที่กล่าวแล้วเพียงแต่ขาดความเป็นเอกภาพในงานคุม ประพฤติของประเทศโดยงานคุมประพฤติของสหรัฐอเมริกามีรูปแบบทั้งที่บริหาร โดยรัฐบาลกลาง รัฐบาลของแต่ละรัฐ และแบบที่บริหาร โดยรัฐบาลท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ไม่ว่างานคุมประพฤติจะบริหาร โดยรัฐบาลใดหรืออยู่ในสังกัดศาลยุติธรรมหรือสังกัดฝ่ายบริหารก็ตาม คณะกรรมการคุมประพฤติ ก็จะเป็นองค์กรขับเคลื่อนการบริหารโดยผู้อำนวยการสำนักงานเป็นเลขาจะไม่ยอมปล่อยให้งานคุม ประพฤตินั้นรวมทั้งการสงเคราะห์หลังปล่อยต้องตกอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของคนเดียวโดย

¹² the Community-Based Treatment of Offenders System in Japan.1995, Rehabilitation Bureau Ministry of Justice,pp.7

¹³ Statutory Instrument 2000 No. 3342 The Local Probation Boards (Appointment) Regulations 2000,<http://www.opsi.gov.uk/si/si2000/20003342.htm> Criminal Justice and Courts Services Act 2000,Chapter 43,SCHEDULE

ถ้าพึงหากแต่ให้อยู่ภายใต้การบริหารจัดการแบบบูรณาการข้ามภาคส่วนในรูปคณะกรรมการจังหวัดนั้นๆหรือคณะกรรมการภาคนั้นๆ

คณะกรรมการคุมประพฤติและการพักโทษดังกล่าว มีองค์ประกอบที่น่าสนใจโดยมีกรรมการที่มาจากหน่วยงานหลักในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเช่นศาล อัยการ ตำรวจ ราชทัณฑ์ มาจากฝ่ายปกครองในจังหวัดนั้นๆรวมทั้งการปกครองส่วนท้องถิ่นองค์ประกอบที่สำคัญคือตัวแทนชุมชนที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกและมีความสามารถในการนำและประสานชุมชน เข้ามาเป็นกรรมการตามสัดส่วนที่ออกแบบไว้ ตัวแทนชุมชนดังกล่าวเป็นกลไกและเป็นช่องทางสำคัญสำหรับการเชื่อมต่อกับพื้นที่ต่างๆในจังหวัดที่ออกแบบให้มีตัวแทนเข้ามาเป็นกรรมการในคณะกรรมการคุมประพฤติจังหวัด จำนวนคณะกรรมการได้รับการออกแบบให้มีจำนวนที่มีประสิทธิภาพต่อการบริหารงานคุมประพฤติและกระบวนการสงเคราะห์หลังปล่อยโดยประเทศอังกฤษและอเมริกาจะคล้ายคลึงกันที่คณะกรรมการมีจำนวนไม่เกิน 15 คน¹⁴ ดังนั้นสัดส่วนของตัวแทนชุมชนจึงต้องออกแบบด้วยการคัดเลือกตัวแทนชุมชนจากกลุ่มพื้นที่ต่างๆเข้ามาทำหน้าที่เป็นกรรมการในคณะกรรมการคุมประพฤติจังหวัด ชุมชนในแต่ละเขตพื้นที่จะมีการจัดรูปองค์กรบริหารงานยุติธรรมในชุมชนของตนในรูปคณะกรรมการ โดยตัวแทนของชุมชนในคณะกรรมการคุมประพฤติจังหวัดจะต้องเป็นกรรมการคนหนึ่งคณะกรรมการยุติธรรมในชุมชนนั้นๆด้วย กรรมการผู้นี้จะทำหน้าที่สำคัญในการประสานระหว่างคณะกรรมการชุมชนกับคณะกรรมการคุมประพฤติจังหวัด เป็นผู้มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารงานยุติธรรมในระดับชุมชนทำให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ระดับล่างสุดที่ชุมชนจนไปถึงระดับจังหวัดอย่างสอดคล้องประสานมีการเคลื่อนไหวด้วยการออกแบบการประชุมและกระบวนการรายงานระหว่างกัน เป็นการออกแบบกลไกที่ทำให้การขับเคลื่อนงานใดๆเกิดเป็นจริงขึ้นมาได้

การขับเคลื่อนงานคุมประพฤติการพักโทษและการสงเคราะห์ในระดับชุมชนที่ประสบความสำเร็จมากของประเทศญี่ปุ่น โดยญี่ปุ่นแบ่งเขตพื้นที่บริหารงานด้านนี้ออกเป็นเขตๆในระดับรากหญ้าจำนวน 901 เขตทั่วประเทศมีสำนักงานคุมประพฤติ 50 สำนักงานเป็นแกนในการประสานเขตคุมประพฤติทั้ง 901 เขตดังกล่าว กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้มีอาสาสมัครคุมประพฤติไม่เกิน 55,000คนซึ่งในขณะหนึ่งๆจะมีอาสาสมัครประมาณมากกว่า 48,000 อยู่กระจายใน 901 เขต โดยมีพนักงานคุมประพฤติในทั้ง 50 สำนักงานคอยประสานกับอาสาสมัครในเขตต่างๆที่สำนักงานรับผิดชอบ ทั้งอาสาสมัครและสำนักงานคุมประพฤติต่างทำงานรับผิดชอบตรงต่อคณะกรรมการคุมประพฤติและการพักโทษประจำภาคที่มีทั้งหมด 8 ภาค

“ท่านที่เคารพอาจมีคำถามอยู่ในใจว่าแล้วกรรมการที่เป็นตัวแทนหน่วยงานศาลซึ่งมีอำนาจอิสระจะออกแบบอย่างไร ตัวอย่างของประเทศอังกฤษคณะกรรมการที่มาจากศาลให้เสนอชื่อ

¹⁴ Ibid

(Nominated) โดยประธานศาลสูงสุด¹⁵ว่าจะตั้งผู้พิพากษานายใด ตำแหน่งอย่างน้อยเท่าใดเข้ามาเป็นกรรมการ การแต่งตั้งและถอดถอนก็เป็นอำนาจของประธานศาลสูงเช่นกัน”

และที่ประเทศอังกฤษเช่นเดียวกันที่รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกับชุมชนของทุกองค์กรของรัฐจึงได้ออกกฎหมาย “Local Government Act 2000”¹⁶ บังคับให้หน่วยงานของรัฐทุกหน่วยที่จะทำงานร่วมกับชุมชนจะต้องบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกหน่วยร่วมกับชุมชน โดยจะไม่มีการทำงานที่ต่างหน่วยต่างทำซึ่งรังแต่จะเป็นการทำงานแยกส่วน เป็นการสร้างอาณาจักร เกิดความซ้ำซ้อน สิ้นเปลืองงบประมาณ และ ทรัพยากร ซึ่งผลของกฎหมายฉบับนี้ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศนี้ต้องบูรณาการใหม่ทั้งหมดโดยหน่วยงานทุกหน่วยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องทำงานประสานกันเป็นหนึ่งเดียวหรือ “Streamline” หน่วยงานทั้งหลายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เคยมีมากกว่า 42 เขตให้ยุบรวมเป็น 42 เขต โดยยึดตามการแบ่งเขตของตำรวจ การบูรณาการหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศนี้เกิดเป็นจริงและส่งผลต่อการควบคุมปัญหาอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพสูงในเวลาต่อมา

“ทั้งภาพของการจัดองค์กรและกลไกเพื่อการขับเคลื่อนกระบวนการคุ้มครองประพฤติกติและการช่วยเหลือสงเคราะห์ภายหลังปล่อยรวมทั้งรูปแบบการบูรณาการหน่วยงานของภาครัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อการทำงานร่วมกันกับชุมชนตามแบบอังกฤษหากท่านที่เคารพเห็นว่าน่าจะเป็นรูปแบบที่สมควรพัฒนาขึ้นมาใช้กับประเทศของเรา ท่านที่เคารพก็อาจร่วมกันปักธงลงไป ในพิมพ์เขียวของท่านที่เคารพด้วยได้”

ลักษณะของผู้กระทำผิดที่เป็นหญิงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย :

ผู้กระทำผิดที่เป็นหญิงจะมีประสบการณ์ตามขั้นตอนต่างๆกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ตั้งแต่ชั้นตำรวจ ชั้นอัยการ ชั้นพิจารณาของศาล ชั้นการควบคุมของราชทัณฑ์ และของสถานพินิจ และชั้นคุมความประพฤติและการสงเคราะห์ภายหลังปล่อยทั้งที่มีและไม่มีเงื่อนไข สำหรับภาพหญิงที่อยู่ระหว่างการต้องโทษเด็ดขาดในเรือนจำท่านได้รับทราบแล้วจากวิทยากร คุณบุญบาศ เป็นตัวเลขกลมๆ ที่ประมาณ 28,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15 ของนักโทษทั้งหมดในเรือนจำ ในพ.ศ. 2547 ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหญิงและเยาวชนหญิงในสถานพินิจมีจำนวน 2,940 คน¹⁷ หรือคิดเป็นร้อยละ 8.6 ของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจทั้งหมด

สำหรับผู้กระทำผิดหญิงในระบบคุมประพฤติที่ผ่านกระบวนการสืบเสาะและพินิจตามคำสั่งศาลในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวน 16,712 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15 ของผู้กระทำผิดทั้งหมดที่ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจก่อนศาลพิพากษา และผู้กระทำผิดหญิงที่อยู่ภายใต้กระบวนการคุม

¹⁵ Criminal Justice and Courts Services Act 2000,Chapter 43,SCHEDULE 1, <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/00043--o.htm>

¹⁶ <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld199900/ldbills/009/2000009.htm>

¹⁷ <http://www.djop.moj.go.th/stc.htm>

ความประพฤติทั้งที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ที่มาจากช่องทางต่างๆของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีจำนวนทั้งสิ้น 16,240 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 11 ของผู้กระทำผิดในความควบคุมดูแลของกรมคุมประพฤติทั้งหมด ทั้งนี้ไม่นับจำนวนหญิงผู้กระทำผิดที่ปล่อยจากเรือนจำหรือจากสถานพินิจที่ไม่มีเงื่อนไขกำกับการคุมความประพฤติ

จากการตรวจสอบพบว่าผู้กระทำผิดที่เป็นหญิงของไทยมีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับผู้กระทำผิดชาย ความรุนแรงของความผิดที่กระทบต่อความสงบสุขของสังคมมีลักษณะความรุนแรงต่ำ ส่วนใหญ่จะกระทำความผิดที่มีโทษตามคำพิพากษา 1-5 ปี และต่ำกว่า 1 ปีลงไปโดย **โทษที่รุนแรงจนถึง ประหารชีวิตปรากฏว่ามีเพียง 1 รายเท่านั้น**¹⁸ ความผิดที่กระทำส่วนใหญ่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ รองลงไปเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน และหญิงที่กระทำผิดมักเป็นผู้ที่อยู่ชายขอบของสังคม ฐานะครอบครัวยากจน การศึกษาดำ และขาดทักษะด้านอาชีพ มีประวัติการทำงานที่ไม่เป็นหลักแหล่งซึ่งผลการตรวจสอบตรงนี้ตรงกับลักษณะการกระทำผิดของหญิงในต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่

ทำไมหญิงจึงกระทำผิด

งานวิจัยต่างประเทศที่สอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ในประเด็นนี้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามงานวิจัยในส่วนนี้ยังมีจำนวนน้อย และเพิ่งมีการตื่นตัวเกี่ยวกับหญิงที่กระทำผิดอย่างจริงจังเมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมาเองซึ่งพอสรุปข้อค้นพบได้ว่า “หญิงที่กระทำผิดส่วนใหญ่จะดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิตจากการต้องตกเป็นเหยื่อของการถูกระงับละเมิดที่ใช้ความรุนแรงต่อร่างกายและในทางเพศ การต่อสู้กับความยากจน และการพึ่งพาอาศัยผู้อื่น เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุส่วนใหญ่ของการกระทำผิดของหญิง งานวิจัยอธิบายว่าโดยลักษณะของหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอเป็นเพศที่มีความเสี่ยงสูงต่อการถูกระงับละเมิดทางเพศ การประทุษร้ายในทางเพศ การตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัว การต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรตามลำพังเพียงคนเดียว หญิงที่กระทำผิดบางส่วนมีประสบการณ์ที่เลวร้ายต้องพบกับความล้มเหลวในเรื่องความสัมพันธ์กับคู่ครอง ต้องตกอยู่ในภาวะกดดันเป็นเวลายาวนาน เป็นความชอกช้ำบอบช้ำทั้งต่อร่างกาย และจิตใจ หลายรายที่มีอาการทางจิตควบคุมด้วย ความล้มเหลวในเรื่องความสัมพันธ์นำพาหญิงให้หันไปพึ่งพาอาศัยผู้อื่นให้โทษจนต้องเปลี่ยนจากผู้ที่ถูกเป็นเหยื่อกลายเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายอย่างน่าเห็นใจ หลายรายต้องหนีออกจากบ้านเรือนเร่ไร้อยู่และหันมาค้าประเวณีวันเว้นวันอยู่ในกระบวนการยุติธรรมรอบแล้วรอบเล่า

รายงานสรุปหลักเกณฑ์เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติ และการวิจัยในเรื่องที่หญิงกระทำผิด ได้กล่าวถึงทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์และพัฒนาการทางด้านจิตใจของสตรีไว้อย่างน่าฟัง ระหว่างหญิงกับชายที่การตอบสนองต่อความสัมพันธ์ไม่เหมือนกัน การเอาร่างของแม่ปกป้องลูกน้อยเพื่อไม่ให้ถูกโทษด้วยกันกลิ้งมาทับลูกน้อยในเรือนจำเป็นความสัมพันธ์ที่มีต่อบุตร

¹⁸ <http://www.correct.go.th/statis.htm> “Convicted Prisoners by Imprisonment Term,2002”

ความสัมพันธ์ที่มีต่อคู่ครองนับว่ามีอิทธิพลต่อสตรีมากยิ่งขึ้น ทำให้หญิงมีความหวังในชีวิตรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าเท่าที่ความสัมพันธ์ยังเป็นปกติ การเข้าใจความแตกต่างในทางเพศระหว่างหญิงชายในเรื่องนี้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการเข้าใจถึงพฤติกรรมของหญิงสืบเนื่องจากอิทธิพลของความสัมพันธ์ที่ตอบสนองต่อมาตรการต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต่างกับชาย

ความชอกช้ำภายในใจสตรีเป็นบาดแผลที่ยังรากลึก กระบวนการเยียวยาเพื่อฟื้นฟูจากบาดแผลในใจต้องการเวลาและความเข้าใจ การสงเคราะห์ใดๆ ด้วยตัวเงินแม้จะมีความจำเป็นแต่ก็ไม่มีผลโดยตรงต่อการเยียวยาความชอกช้ำ ความรักความสัมพันธ์เพื่อทดแทนความสัมพันธ์ที่ถูกทำลายเป็นความจำเป็นที่หญิงในลักษณะเช่นนี้โหยหาเพื่อกระตุ้นให้เธอเกิดความหวังใหม่อีกครั้ง ความชอกช้ำของหญิงมักคู่ไปกับการติดยาเสพติดซึ่งเกิดจากการใช้ยาเสพติดเพื่อระงับความเจ็บปวดทางใจ ที่ต้องสู้ปัญหาด้วยความสัมพันธ์ที่แตกร้าวในตอนเริ่มเกิดปัญหา ในทางการฟื้นฟูการบำบัดความชอกช้ำและการบำบัดยาเสพติดมีความเกี่ยวข้องกัน แต่เป็นปัญหาแยกต่างหากจากกันที่ต้องให้การสงเคราะห์บำบัดคู่กันไป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปฏิบัติต่อหญิงที่กระทำผิดอย่างไร

จากประสบการณ์ตรงของการเป็นพนักงานคุมประพฤติและผมก็เชื่อว่าเพื่อนๆ หลายคนก็ทำงานร่วมกับหญิงที่กระทำผิดในระบบคุมประพฤติ ต่างปฏิบัติต่อหญิงที่กระทำผิดในความดูแลของเราไม่ต่างจากการปฏิบัติต่อชายกระทำผิด จากการศึกษารายงานสรุปหลักเกณฑ์เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติ และการวิจัยในเรื่องที่หญิงกระทำผิด¹⁹ แล้วเทียบกับที่เคยมีประสบการณ์มา ทำให้เห็นคล้อยตามไปกับงานวิจัยดังนี้

- **หญิงเป็นกลุ่มประชากรจำนวนมากในกลุ่มประชากรที่กระทำผิดทั้งหมดจึงทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาละเลยไม่ใส่ใจหญิงที่กระทำผิด ประกอบกับการปฏิบัติต่อหญิงที่กระทำผิดเป็นความยุ่งยากมากกว่าเพราะแนวปฏิบัติทั้งหมดได้รับการออกแบบมาเพื่อใช้กับชายที่กระทำผิดซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**

เนื่องจากหญิงส่วนใหญ่เป็นมารดาที่ต้องการความรักความผูกพันจากบุตร การพัฒนาความสัมพันธ์เป็นประเด็นปัญหาหลักสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นหญิง หญิงอาจตั้งท้องก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและเลี้ยงดูบุตรในเรือนจำ แต่หญิงหลายคนที่บุตรต้องถูกพรากจากอกไปเพื่อให้การดูแลโดยญาติหรือ โดยผู้อื่น ปัญหาการปรับความสัมพันธ์กับบุตรเป็นความยุ่งยาก กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่มีโปรแกรมที่คอยให้บริการอย่างเพียงพอต่อหญิงเหล่านี้ การเลี้ยงดูบุตรในเรือนจำก็ดี การที่บุตรไปเยี่ยมมารดาที่ต้องโทษอยู่ใน

¹⁹ Barbara Bloom, Ph.D., Barbara Owen, Ph.D., and Stephanie Covington, Ph.D. 2003, *Gender-Responsive Strategies: “Research, Practice, and Guiding Principles for Women Offenders”*, U.S. Department of Justice, National Institute of Corrections,

เรือนจำที่ดี หากสังเกตให้ดีเราจะพบแววตาของเด็กที่ไปเยี่ยมมารดานั้นแฝงไว้ด้วยความปวดร้าวโหยหาความสัมพันธ์และความรักจากมารดาและเด็กอาจมีความรู้สึกเป็นตราบาปจากความอับอายปะปนอยู่

สำหรับเด็กที่มารดาเลี้ยงดูในเรือนจำหากการเลี้ยงดูเช่นนั้นเป็นผลดีต่อพัฒนาการของเด็กเมื่อโตขึ้น ก็พอยอมรับได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่พอเหมาะสมต่อหญิงที่กระทำผิดและเด็ก แต่ถ้าหากการเลี้ยงดูเด็กในเรือนจำเป็นผลลบต่อเด็กก็เท่ากับเรากระทำละเมิดต่อเด็กเพราะโดยสภาพของเด็กไม่อยู่ในภาวะที่จะป้องกันตนเองได้จากการละเมิดใดๆของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เหล่านี้ยังเป็นปัญหาที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาประสบอยู่

“การสงเคราะห์หญิงภายหลังปล่อยประการหนึ่งคือการปรับความสัมพันธ์กับครอบครัว เดิมโดยเฉพาะกับบุตร หญิงที่พ้นโทษอาจไม่ได้พบลูกอีกเลยหรือมีปัญหาที่ลูกไม่ยอมรับนั้นเป็นความเลวร้ายซึ่งผลักดันหญิงเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็เพราะเราท่านที่เคารพจะต้องร่วมมือกันออกแบบป้กชงไว้ในพิมพ์เขียวเพื่อ การช่วยเหลือสงเคราะห์หญิงในปัญหาดังกล่าวนอกจากปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย การดำรงชีพเฉพาะหน้าและการมีงานทำเป็นต้น”

- **กระบวนการจำแนกและการคัดกรองผู้กระทำผิด** กระบวนการยุติธรรมทางอาญาออกแบบการจำแนกและการคัดกรองก็เพื่อนำมาใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นชายซึ่งเป็นกลุ่มประชากรกลุ่มใหญ่ในระบบยุติธรรมทางอาญา และเป็นเช่นนี้มาโดยตลอดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศรวมทั้งประเทศไทย แบบประเมินและจำแนกความเสี่ยงความจำเป็นและความต้องการหากไม่คำนึงถึงความแตกต่างในทางเพศของหญิงที่ต่างจากชายและไม่คำนึงถึงลักษณะความสัมพันธ์และพัฒนาการทางจิตของหญิงที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดและตอบสนองต่อมาตรการต่างๆในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของหญิงที่ไม่เหมือนกับชายผลการประเมินอาจบอกว่าหญิงมีความเสี่ยงสูงมากกว่าชายทั้งๆที่หญิงนั้นผ่านประสบการณ์ที่ชอกช้ำเคยตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงมาก่อนที่ทำให้หญิงต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด การปฏิบัติต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อเสมือนเป็นอาชญากรร้ายแรงเป็นการสมควรหรือไม่ ตัวอย่างในข้อนี้เราจะเห็นได้ชัดเจนในการทำสงครามกับยาเสพติดที่เป็นนโยบายทางบริหารที่ทุกฝ่ายต่างขานรับทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาละเลยไม่ใส่ใจถึงสาเหตุของการกระทำผิด โดยมุ่งเพียงการปราบปรามและการบังคับบำบัดเป็นหลัก ประเด็นข้อนี้หากท่านที่เคารพเห็นด้วยก็ขอฝากท่านที่เคารพให้ร่วมกันป้กชงไว้ในพิมพ์เขียวของท่านด้วยครับ
- **โปรแกรมหรือกิจกรรมสำหรับหญิงที่กระทำผิด** ฟังระลึกละเอมว่าการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นปัญหาความสัมพันธ์ของหญิงกับคู่ครอง การต่อสู้เพื่อความอยู่รอดจากการใช้ความรุนแรง และการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดจากความยากจนเพื่อเลี้ยงดู

บุตร เป็นแรงผลักดันสำคัญที่นำพาหญิงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ท่านที่เคารพ พวกเราทุกภาคส่วนจะร่วมกันพัฒนาโปรแกรมดังกล่าวได้อย่างไรที่จะทำให้โปรแกรมดังกล่าวต้องสะท้อนถึงความเข้าใจและสนองตอบต่อความแตกต่างในทางเพศของหญิงที่กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการช่วยเหลือสงเคราะห์หญิงที่กระทำผิดอย่างแท้จริง

- **การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่เคยมีหลักสูตรที่สอนถึงความแตกต่างในทางเพศสำหรับผู้กระทำผิดในทางอาญามาก่อน** ประเด็นนี้ใคร่ขอฝากท่านที่เคารพว่าเป็นการสมควรหรือไม่ที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจถึงความแตกต่างในทางเพศของหญิงที่กระทำผิด
- **งานวิจัยยืนยันว่าหญิงที่กระทำผิดมักจะถูกกระทำละเมิดในทางเพศโดยเพศตรงข้ามที่มีหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอยู่เสมอและจะปรากฏต่อสาธารณะเฉพาะที่ตกเป็นข่าวเท่านั้น** การทำละเมิดเช่นนั้นทำให้หญิงที่กระทำผิดต้องบอบช้ำทางร่างกายและจิตใจซ้ำแล้วซ้ำเล่าแนวปฏิบัติเพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุโศกเศร้าขึ้นมาใหม่จะป้องกันอย่างไรฝากท่านที่เคารพด้วยครับ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ แนวทางและกลไกเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการช่วยเหลือสงเคราะห์หญิงที่กระทำผิดภายหลังปล่อยทั้งที่มีและไม่มีเงื่อนไข

การสงเคราะห์ผู้กระทำผิดภายหลังปล่อยนั้นมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 กรกฎาคม 2544 กำหนดให้กรมคุมประพฤติเป็นหน่วยหลักในการให้การสงเคราะห์ภายหลังปล่อย โดยกระทรวงการคลังได้กำหนดแนวทางการสงเคราะห์แก่ผู้กระทำผิดภายหลังปล่อยไว้เมื่อปลายปี พ.ศ. 2546²⁰ ตามแนวทางดังกล่าวเป็นการสงเคราะห์ปัญหาเฉพาะหน้าที่มีขอบเขตการสงเคราะห์ จำกัดเช่นการสงเคราะห์ค่าอาหารหัวละ 30 บาท การหางานการฝึกอาชีพหัวละไม่เกิน 500 บาท การศึกษาหัวละไม่เกิน 2,500 บาท การบำบัดยาเสพติดในสถานพยาบาลเอกชนไม่เกิน 10,000 บาท ต่อการบำบัด ระยะเวลา 120 วัน ค่าพาหนะที่ต้องไปรายงานตัวหรือเพื่อร่วมกิจกรรมตามที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินขั้นต่ำตามระเบียบว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการเดินทาง การสงเคราะห์ดังกล่าวไม่รวมถึงการยืมทุนประกอบอาชีพการสงเคราะห์ดังกล่าวจะให้การสงเคราะห์ได้มากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับงบประมาณที่ได้รับ

“การสงเคราะห์ด้วยเงินไม่สามารถเยียวยาหรือทดแทนความรักความผูกพันจากความสัมพันธ์ที่หญิงต้องถูกทอดทิ้งจากคนรักหรือคู่ครอง จากบุตรที่ตนตั้งใจจะฝากความหวัง การเยียวยาตรงนี้เป็น การเยียวยาทางใจที่ต้องทดแทนด้วยใจที่มีความรักและเข้าใจเป็นพื้นฐานและต้องการเวลาที่หญิงจะเกิดความหวังใหม่อีกครั้งหนึ่งที่ต้องใช้เวลายาวนาน”

²⁰ หนังสือกระทรวงการคลังที่ กค 0409.7/39454 ลงวันที่ 19 ธันวาคม 2546

แนวทางการสงเคราะห์หญิงที่กระทำผิดต่อไปนี้เป็นแนวคิดจากงานวิจัยและบางส่วนเกิดจากความเห็นส่วนตัวของวิทยากรเองโดยไม่ผูกพันกรมคุมประพฤติดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือและการสงเคราะห์อย่างต่อเนื่องในเชิงรุก

ท่านที่เคารพครับหญิงที่กระทำผิดมีลักษณะของการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่แตกต่างจากชายดังได้กล่าวแล้วว่าหญิงทำผิดก็เพราะการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดจากการกระทำรุนแรง หรือไม่ก็ถูกกระทำละเมิด รวมทั้งการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดจากความจนที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังเป็นความซอกซำที่นาเห็นใจการกระทำผิดมีสาเหตุหนึ่งก็เพื่อเยียวยาความบอบช้ำ หญิงที่กระทำผิดเช่นนี้ไม่สมควรได้รับการปฏิบัติต่อเยี่ยงอาชญากรร้ายแรงด้วยมาตรฐานเดียวกับที่ใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นชาย หญิงที่กระทำผิดต้องผ่านประสบการณ์ตามขั้นตอนต่างๆของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตั้งแต่การจับกุม การฟ้องคดี การต้องโทษและการคุมความประพฤติรวมทั้งการสงเคราะห์ภายหลังปล่อยที่เป็นเวทีสำหรับวันนี้

การสงเคราะห์ภายหลังปล่อยเป็นการให้การสงเคราะห์ที่ปลายทางของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากตามขั้นตอนต่างๆหญิงได้รับการปฏิบัติต่อจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ขาดความรู้ความเข้าใจถึงหลักการของความสัมพันธ์ไม่เข้าใจถึงพัฒนาการทางจิตใจของหญิง ผู้ปฏิบัติที่ขาดการยอมรับในความแตกต่างระหว่างหญิงและชาย เมื่อนั้นหญิงจะตกเป็นเหยื่อของการถูกบังคับจากการใช้มาตรการต่างๆของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเช่นเดียวกับชายที่กระทำผิดตั้งแต่ต้นกระบวนการจนสุดสายพานของกระบวนการฯ หากเป็นเช่นนี้การตั้งรับที่จะคอยให้การสงเคราะห์ต่อเมื่อหญิงได้รับการปล่อยจากเรือนจำ ก็อาจจะสายเกินกว่าที่จะเยียวยาความบอบช้ำที่หญิงต้องถูกกระทำซ้ำเดิมครั้งแล้วครั้งเล่าจากขั้นตอนต่างๆของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาท่านที่เคารพครับ วิงวอนท่านด้วยครับว่าเราจะปักธงตรงนี้ในพิมพ์เขียวที่ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพจะร่วมกันจัดทำขึ้นว่าแนวทางการสงเคราะห์ควรที่จะต้องเริ่มตั้งแต่แรกเมื่อหญิงเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2. จงใช้ทุนและประสบการณ์ในการสงเคราะห์ที่ชุมชนมีอยู่แล้วเพื่อพัฒนางานนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผมขอสนับสนุนแนวคิดที่คร.กิตติพัฒน์ฯและคุณหญิงฯที่เสนอเกี่ยวกับการที่ชุมชนจะริเริ่มมีส่วนร่วมในกระบวนการสงเคราะห์ครั้งนี้ วัฒนธรรมของชุมชนของไทยมีลักษณะพิเศษทุกคนเรียกหากันโดยใช้คำที่แสดงความสัมพันธ์ของเครือญาติที่อายุมากกว่าจะเรียกว่าพี่ น้ำ อา ลุง ป้า ตา ยาย หากอายุน้อยกว่าจะเรียกว่าน้องเป็นต้นวัฒนธรรมนี้ได้ฝังรากลึกในจิตวิญญาณของคนไทยที่น่าจะสามารถนำมาพัฒนาความสัมพันธ์กับหญิงที่กระทำผิดได้อย่างไม่ยากและน่าจะเป็นธรรมชาติมากกว่าชนชาติใดๆ **ความสัมพันธ์และการยอมรับจาก**

ชุมชนด้วยความรักความเข้าใจในความแตกต่างดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นต่อการมีความหวังใหม่อีกครั้งของหญิงที่กระทำผิด

3. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องยอมรับว่า “เพศ” ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างผู้กระทำผิดหญิงและชาย

หลักการที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมคือหลัก “ความเท่าเทียม” ทำให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดรวมทั้งการบำบัดฟื้นฟูต้องให้ในลักษณะที่เหมือนกันในหมู่ผู้กระทำผิดทั้งหมดไม่ว่าหญิงหรือชาย งานวิจัยพบว่าหญิงตอบสนองต่อการควบคุมและสอดส่องและการคุมขังในลักษณะที่แตกต่างจากชาย หญิงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่ต่างจากชาย การติดยาเสพติด ความบอบช้ำทางกายและจิต การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ความรับผิดชอบในวิสัยของผู้เป็นแม่ เหล่านี้ล้วนทำให้หญิงต่างจากชาย หญิงจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของที่คุมขังได้ดีกว่าชายแต่หญิงจะย่อหย่อนต่อการปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติซึ่งเข้มข้นน้อยกว่าชายเหตุผลสืบเนื่องจากความสัมพันธ์และความรับผิดชอบของแม่ที่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงบุตรจะมาก่อนการที่จะคำนึงถึงเงื่อนไขเพื่อการคุมความประพฤติ ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ที่ีระหว่างหญิงที่กระทำผิดกับพนักงานคุมประพฤติและกับเพื่อนๆที่ถูกคุมความประพฤติด้วยกันทำให้หญิงนั้นยังสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขต่อไปได้พนักงานคุมประพฤติต้องนำความเข้าใจนี้ไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมการควบคุมและการสอดส่องให้เหมาะสมกับหญิงที่กระทำผิด

4. สร้างบรรยากาศของการควบคุมและสอดส่อง การแก้ไขฟื้นฟูและการช่วยเหลือสงเคราะห์ให้รู้สึกได้ถึงความปลอดภัย ให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรี

ทั้งหมดเป็นพื้นฐานของความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ฟังระลึกเสมอว่าหญิงนั้นมีประสบการณ์ผ่านการถูกกระทำละเมิดและความรุนแรงมีความบอบช้ำอยู่ในจิตใจมาก่อน เป็นประสบการณ์ที่ยากจะลืม ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมต้องระมัดระวังล่วงหน้าอย่าไปกระทบหรือตอกย้ำความบอบช้ำนั้นอีก งานวิจัยพบว่าบรรยากาศที่ปลอดภัย ที่ให้การสนับสนุนและการสงเคราะห์ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของหญิงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อความสำเร็จในการแก้ไขฟื้นฟูหญิง โดยเฉพาะหญิงที่มีประสบการณ์ของความรุนแรงในครอบครัว และเนื่องจากหญิงที่กระทำผิดไม่ได้กระทำผิดที่มีความรุนแรงหรือกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของชุมชนอย่างร้ายแรง ดังนั้นเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติควรจะอยู่ในระดับต่ำสุด

5. พัฒนาระบบนโยบาย แนวปฏิบัติ และโปรแกรมการฟื้นฟูที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งระหว่างหญิงที่กระทำผิดกับบุตร ครอบครัว บุคคลที่มีความสำคัญต่อชีวิตของหญิง และกับชุมชน

ความเข้าใจในเรื่อง “บทบาทของความสัมพันธ์ที่มีเหนือวิถีชีวิตของหญิงเป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติต่อหญิงที่มีประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” และความสัมพันธ์ดังกล่าวยังมีอิทธิพลเหนือชีวิตของหญิงตลอดไป งานวิจัยพบว่าการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างหญิงกับบุคคลอื่นทำให้หญิงรู้สึกถึงความเป็นตัวของตัวเองและรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า หญิงที่กระทำผิดมักทนทุกข์ทรมานจากการที่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวที่เป็นผลมาจากความลำเอียง การตกเป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรง ความชอกช้ำทางใจ และการตกเป็นทาสยาเสพติด การคิดเสพของหญิงมีอิทธิพลมาจากชายที่หญิงคบหาสมาคมฉันคู่รัก และอิทธิพลของคนรักเช่นกันที่ทำให้หญิงสามารถห่างจากยาเสพติดได้ด้วย ในเรือนจำหญิงที่ต้องโทษหาทางสร้างความสัมพันธ์กับหญิงอื่นเพื่อสร้างบรรยากาศทำนองครอบครัวเทียมเพื่อชดเชยความสัมพันธ์ที่ขาดหาย และเรือนจำไม่ได้จัดการใดๆที่เหมาะสมต่อสถานการณ์เช่นนี้ แนวความคิดดังกล่าวทั้งหมดมีความสำคัญอย่างยิ่งเมื่อต้องตอบคำถามว่าทำไมหญิงจึงกระทำผิด เมื่อต้องการแก้ไขผลกระทบที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงที่มีอิทธิพลเหนือวิถีชีวิตของหญิง ความสำคัญของบุตรต่อวิถีชีวิตของหญิง กระบวนการพัฒนาและความเจริญงอกงามในทางจิตใจของหญิง และการสร้างบรรยากาศการแก้ไขฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพสำหรับหญิงที่กระทำผิด

6. การบำบัดยาเสพติด การฟื้นฟูสภาพความบอบช้ำภายในจิตใจ และการบำบัดอาการทางจิตสำหรับหญิงที่กระทำผิดด้วยโปรแกรมการบำบัดฟื้นฟูและด้วยการควบคุมและสอดส่องแบบบูรณาการที่สมบูรณ์แบบและอยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมของหญิงที่กระทำผิดนั้นด้วย

สิ่งที่โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูหรือโปรแกรมการควบคุมและสอดส่องที่มีประสิทธิภาพต่อการฟื้นฟูหญิงที่กระทำผิด จะต้องได้รับการออกแบบให้สามารถจัดการได้ทั้งกับการติดยาเสพติด ความชอกช้ำภายในใจและความผิดปกติในทางจิต ตั้งแต่การถูกคุมขัง การคุมความประพฤติ และการกลับคืนสู่ชุมชน งานวิจัยพบว่าความชอกช้ำในหญิงที่กระทำผิด โดยเฉพาะความชอกช้ำในรูปแบบความรุนแรงทางร่างกายและความรุนแรงในทางเพศมีความเกี่ยวพันและเป็นสาเหตุทำให้หญิงใช้ยาเสพติดให้โทษ หญิงที่ถูกกระทำละเมิดทางร่างกายและทางเพศมาตั้งแต่วัยเด็กมีแนวโน้มที่จะเสพติดสุราและยาเสพติดได้มาก และมีแนวโน้มที่จะทนทุกข์ทรมานจากความชอกช้ำในทางจิตมากกว่าหญิงโดยทั่วไป

7. ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์หญิงที่กระทำผิดโดยการให้โอกาสแก่หญิงในการปรับปรุงฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจและสังคม

ด้วยการให้การศึกษ การฝึกหัดอาชีพเพื่อให้เกิดรายได้ที่ทำให้หญิงสามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเองในการเลี้ยงดูบุตร งานวิจัยพบว่าหญิงที่กระทำผิดในปี 1997²¹ ในอเมริกามีรายละ 32 เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวโดยลำพัง งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัวพบว่าความสามารถของหญิงในการแสวงหารายได้และปัจจัยที่จำเป็นต่อชีวิตเช่นที่พักอาศัยที่ปลอดภัย เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของหญิงที่จะสามารถสร้างชีวิตใหม่จากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัว หากปราศจากการช่วยเหลือสงเคราะห์ดังกล่าวแล้วแนวโน้มที่หญิงจะหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำขึ้นอีกมีความเป็นไปได้สูง

8. พัฒนาระบบการควบคุมและสอดส่องและระบบการกลับคืนสู่ชุมชนด้วยกระบวนการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ

หญิงที่อยู่ระหว่างการคุมความประพฤติหรือการกลับคืนสู่ชุมชนอาจเผชิญกับปัญหาต่างๆเช่นปัญหาครอบครัว การกีดกันจากชุมชนสังคม สถานภาพความเป็นแม่โดยลำพังความสามารถในการหารายได้ลดลง ไม่มีหรือขาดแคลนโปรแกรมการฟื้นฟูที่เหมาะสม ความรับผิดชอบต่อหน่วยงานพหุภาคีทั้งหลาย และขาดการสนับสนุนต่างๆไปจากชุมชน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีโปรแกรมที่ให้บริการอย่างครบถ้วนแบบองค์รวม ที่ผู้ให้บริการต้องทำงานเพื่อการให้บริการร่วมกันแบบพหุภาคีขององค์กรต่างๆในชุมชนโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัฒนธรรม

สำหรับหญิงที่กระทำผิดหน่วยงานบริการสำคัญที่ต้องทำงานร่วมกันแบบบูรณาการเพื่อการช่วยเหลือและสงเคราะห์หญิงที่กระทำผิด เช่น กรมสุขภาพจิต หน่วยงานบำบัดสุราและยาเสพติด ผู้ให้บริการหญิงที่ถูกกระทำรุนแรงทางร่างกายและทางเพศ หน่วยงานบริการครอบครัว หน่วยเพื่อการสงเคราะห์และช่วยเหลือฉุกเฉินสำหรับที่อาศัย อาหารการเงิน ฯลฯ องค์กรทางการศึกษา การฝึกอาชีพการจัดหางาน หน่วยบริการด้านนิตินิยม หน่วยบริการสงเคราะห์และเลี้ยงดูเด็ก บริการเพื่อการดูแลสุขภาพกลุ่มช่วยเหลือตนเอง กลุ่มคุ้มครองผู้บริโภค องค์กรต่างๆที่ให้โอกาสเพื่อความบันเทิงและนันทนาการ องค์กรทางศาสนา และสมาคมหรือชมรมต่างๆในชุมชน

“เมื่อกรมคุมประพฤติต้องเป็นหน่วยงานหลักในการให้การสงเคราะห์ผู้กระทำผิดภายหลังปล่อย ประกอบกับงานวิจัยดังกล่าวพบว่าภารกิจนี้มีความยุ่งยากซับซ้อนเกินกว่าที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะทำให้สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยลำพัง ทางเลือกที่น่าจะมีประสิทธิภาพที่สุดคือการบูรณาการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชน การบูร

²¹ U.S. Department of Justice, National Institute of Corrections, 2005. A Summary of Research, Practice, and Guiding Principles for Women Offenders ,pp 10

ผลการในรูปคณะกรรมการคุมประพฤติในระดับจังหวัดและ/หรือระดับภาคซึ่งได้ให้รายละเอียดพอสมควรแล้วซึ่งจะไม่ขอก้าวข้าม แนวทางดังกล่าวเป็นประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จของวิธีการคุมประพฤติในส่วนการให้การสงเคราะห์หลังปล่อยในต่างประเทศมาช้านานแล้วสมควรที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้”

สรุป

แนวนโยบายของรัฐด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องสร้างและพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “หลักความเสมอภาค” หรือ “Equal Treatment” ที่เน้นความเหมือนกันแบบสมมูลที่ต้องตั้งเป้าหมายและใช้ความพยายามเท่าๆกันต่อการจัดการกับผู้กระทำผิด ยิ่งกว่าความเหมือนกันโดยเนื้อหา จะต้องให้เป็นความรับผิดชอบของระดับบริหารเพื่อดำเนินนโยบายดังกล่าวโดยต้องให้การสนับสนุนทรัพยากรที่พอเพียง การคัดสรรบุคลากร การฝึกฝนอบรมต้องให้เกิดความมั่นใจว่าปัญหาของหญิงที่กระทำความผิดได้รับการจัดอยู่ในระดับต้นๆของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องพัฒนากระบวนการต่างๆที่ใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นหญิงที่ต้องสามารถสนองตอบต่อความต้องการตามสภาพปัญหาของหญิงที่กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสม เช่น เครื่องนุ่งห่ม ทรัพย์สินส่วนตัว สุขภาพอนามัย การออกกำลังกาย นันทนาการ การติดต่อกับบุตรและครอบครัว ต้องหาทางป้องกันการหวนกลับคืนสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาใหม่อีกครั้งของผู้กระทำผิดที่เป็นหญิงต้องพัฒนานโยบาย โปรแกรมทั้งหลาย รวมทั้งบริการต่างๆที่มุ่งจัดการกับสาเหตุที่มีอิทธิพลเหนือวิถีชีวิตของหญิงจนผลักดันให้หญิงต้องกระทำความผิด ต้องพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกันแบบเป็นหุ้นส่วนที่เข้มแข็งกับชุมชนทั้งหลายและต้องพัฒนาโปรแกรมต่างๆที่บูรณาการการทำงานร่วมกันแบบเป็นหุ้นส่วนกับหน่วยงานจัดหาที่อยู่อาศัย หน่วยงานด้านการศึกษา หน่วยงานฝึกอบรมและจัดหางาน และที่สำคัญที่สุดคือหน่วยงานต่างๆที่ให้บริการและสนับสนุนครอบครัว และที่สำคัญที่สุดต้องพัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็งของสายสัมพันธ์ของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตร

.....